

Semmelweis Egyetem, Fogpótlástani Klinika, Budapest

Az egyetemi fogászati klinikák alapításának évfordulóira

II. Mikszáth Kálmán téri klinikák

DR. KÓBOR ANDRÁS

A Stomatológiai Klinika épülete már nem tudta kielégíteni a megnövekedett igényeket, különösen 1952 után, amikor a Budapesti Orvostudományi Egyetemen megindult az önálló fogorvosképzés. Az 1955-ben alapított Fogorvosi Kar vezetői keresték a megoldást új klinikai épület megszerzésére. Az újonnan alakult klinikák 1959-ben vehették birtokukba a Mikszáth téren lévő épületet, melyet az Oktatási Centrum átadásáig használtak.

Kulcsszavak: megváltozott biztosítási rendszer, fokozott igény a fogorvosi ellátásra.

Fogorvosi Kar megalapítása, szűkös körülmények, új klinikák, új épület

Közleményem előző részében a Stomatológiai Klinika 100. születésnapjára emlékeztem. Éppen feleannyi idők azok a klinikák, melyeknek évfordulója szintén erre az évre esik. Ma ezek egy épületben helyezkednek el, de korábbi életük a Mikszáth térhez kapcsolódott.

Budapest József utca 5469. sz. telkén 1898-ban épült fel az a ház, mely előbb lakóházként (1898–1942), ezt követően a Magyar Királyi Posta Betegbiztosító Intézete székházaként (1942–1952) és a Posta Tervező Irodájaként (1952–1959) szolgált. Ablakai előbb a Reviczky, majd annak átkeresztelése után a Mikszáth térre néztek.

A „fordulat éve” néven ismert 1948. utáni kommunista hatalomátvételt követően jelentős változások következtek be a felsőoktatásban, így az orvosképzésben is. Ennek politikai előzménye az volt, hogy az új rezsim kiterjesztette a társadalombiztosítást – azon belül a térítésmentes ellátások körét –, előbb a nagyipari munkásságra, majd fokozatosan az egész lakosságra. A fogászati ellátás is térítésmentessé vált. Az addigi fogszakorvos-képzés – melynek előfeltétele az orvosi diploma megszerzése volt – nem tudta kielégíteni a jelentkező igényeket. Különböző sikertelen próbálkozások – a fogászat kötelező tantárgyként való meghirdetése az orvostanhallgatóknak (1947), fogtechnikusok átképzése vizsgázott fogásszá (1948) – után a megoldást az 1951-ben az Eötvös Lóránt Tudományegyetemből (korábban Pázmány Péter Tudományegyetem) kivált Budapesti Orvostudományi Egyetemen megindult független fogorvosképzés 1952-ben történt beindításától, majd az 1955-ben szervezett Fogorvos Kartól várták.

A Kar, mely egyetlen klinikára épült, nem volt képes a megnövekedett hallgatói létszám képzését zökkenőmentesen ellátni. A régi feltételek mellett az oktatás ellehetetlenülni látszott. A Kar vezetői elsősorban a terület növelését szerették volna elérni. Több – sajnos valamennyi sikertelen – kísérletet tettek új, képzőhely számára alkalmas épület megszerzésére. Ezek közt szerepelt a Szentkirályi utcai Fogászati Rendelőintézet épülete, mely azonban a Központi Stomatológiai Intézeté lett. Szóba került a Klinika melletti ún. Heinrich-féle Vasudvar megvásárlása, de arra nem volt pénz. Távlatosabb megoldásként vetették fel az Úttörő (ma Markusovszky) téren új épület építését is, erre még kisebb volt a remény [1, 2, 16, 19].

A Mikszáth téri épület gondolata 1954-ben merült fel először. Többszöri egyeztetés és *Takó József* egészségügyi miniszterhelyettes hathatós támogatását követően 1955 decemberében került az épület az Egészségügyi Minisztérium, s ezáltal az Egyetem birtokába. A többemeletes épületen azonban osztozniuk kellett a frissen létrehozott Fogászati Továbbképző Intézettel (a Központi Stomatológiai Intézet elődje), mely a III. emeletet laboratóriumok kialakítása céljából kapta meg [21].

Balogh Károly készítette el a terveket, melyeket a Kar 1956. január 31-i ülésén ismertetett. A terveket, kis módosításokkal *Román József* egészségügyi miniszter júniusban hagyta jóvá.

A fogorvosképzés extenzív fejlesztése ellenére (a felvettek létszáma fokozatosan nőtt) az egészségpolitika a területi ellátás biztosítása ürügyén ismételen (első ízben 1911-ben) a fogtechnikusok rövid idejű átképzésének szakmailag teljesen indokolatlan, de politikailag szükségszerű lépéséhez nyúlt, és egy 1959-es rende-

let alapján 150 fogtechnikus szerezhette meg a vizsgázott fogász minősítést.

Már az önálló fogorvosképzés elindításakor felmerült az egyes szakterületek jobb művelése és oktatása céljából szakklinikák létesítésének kérdése. A Kar vezetése elképzeléseiről több fórumon kifejtette véle-

1. ábra. Mikszáth Kálmán tér 1960 körül

ményét, így 1956. június 25-én az Egyetem Tudományos Bizottságának ülésén is, melyen a Fogorvosi Kar fejlesztése is napirendre került. *Balogh Károly* véleménye szerint a FOK-on hat tanszékre lenne szükség. Ezek a következők:

- Fogpótlástani
- Odontotechnikai
- Szájbetegségek és parodontológiai
- Fogsebészeti
- Konzerváló fogászati

(Balogh természetesnek tartotta a Stomatológiai Klinika önálló fennmaradását is.)

Az Egészségügyi Minisztérium – miután a felvételi keretszámot 1959-re 160 főre kívánta emelni – megbízta a Kar dékánját a fogászati tanszékek felállításának megszervezésével. A Kar korábbi tervét megváltoztatva (kihagyva az odontotechnikai és a parodontológiai klinika igényét) a következő tanszékek felállításáról döntött:

- Általános Fogászati és Szájsebészeti Klinika
- Konzerváló Fogászati Klinika
- Fogpótlástani Klinika
- Fogszabályozási Klinika

Az egészségügyi miniszter, *Doleschall Frigyes*, a javaslatot módosító határozatát 1959. augusztus 7-én adta ki, miszerint a Karon a következő tanszékek létesíttetnek:

- Szájsebészeti Klinika
- Konzerváló Fogászati Klinika
- Fogpótlástani Klinika
- Gyermekfogászati és Fogszabályozási Klinika

Így maradt az eredeti hatból csupán négy, az ötödik (Parodontológia) csak 1997-ben jött létre, míg az

odontotechnika csupán egy klinikai részleg maradt mind a mai napig [21].

A Kar a klinikák vezetésével *Balogh Károlyt* (Szájsebészeti Kl.), *Záray Ervint* (Konzerváló Fogászati Kl.), *Molnár Lászlót* (Fogpótlástani Kl.) és *Nagy Lászlót* (Gyermekfogászati és Fogszabályozási Kl.) bízta meg. A Minisztérium a megbízásokat megváltoztatta, *Záray* helyett *Boros Sándort*, míg *Nagy* helyett *Varga Istvánt* nevezte ki klinikaigazgatónak.

A kiürített épületbe először a Stomatológiai Klinika gyermek- és iskolafogászati részlegének dolgozói költöztek be 1958 januárjában. *Tóth Pál* vezetésével elfoglalták a földszinten kialakított kezelőket. Még ebben az évben az I. emeleten megkezdte működését a fogászati röntgenosztály, melynek vezetését *Ferenczy Károly* látta el.

2. ábra. Mikszáth tér 5. 1980 körül

1959. szeptember 1-jén vehették birtokba a részükre kijelölt területet a Konzerváló Fogászati Klinika, a Fogpótlástani Klinika és a Fogászati Sebészeti Osztály dolgozói. Az épület földszintjén – a gyerekfogászat mellett – kapott helyet a felvételes ambulancia, az I. emeletre került a Fogászati Sebészeti Osztály, a Fogászati Rtg. Osztály, valamint a Fogpótlástani Klinika 10 kezelőegysége. Ezen emeleten kapott helyet a közös klinikai könyvtár is. Az épület II. emeletére került a Konzerváló Fogászati Klinika, valamint a Fogtechnikai

Laboratórium. A III. emelet utcai frontját a Fogpótlástani Klinika 15 széke foglalta el, míg ezen emelet hátsó traktusában orvosi szállások és egy gondnoki lakás maradt. A földszint udvarra néző részében (valamiko-

A klinikák és egyéb egységek elhelyezkedésében még számos kisebb-nagyobb változás következett be, egyrészt a vezetők érdekérvényesítő képességének, másrészt szakmai koncepcióiknak megfelelően. Így

3–4. ábra. Fogtechnikai laboratórium és a kezelő 1980 körül

ri ebédlő és kultúrterem helyén) egy 72 főt befogadó előadóterem kialakítására került sor. A földszint hátsó traktusában ruhatár került elhelyezésre [4, 5, 19, 21].

Ez az állapot egészen 1963-ig állt fent, mikor is a Gyermekek- és Iskolafogászat a Mikszáth tér 4-be költözött és ekkor szűntek meg az orvosi szállások is [36]. Helyeiken a Konzerváló Fogászati illetve a Fogpótlástani Klinika osztozott.

többek közt megszűnt a tanterem (1977), a könyvtár a földszintre költözött, a II. emeleten kezelőhelyiséghez jutott a Fogpótlástani Klinika is (1970), egyes kezelőterek helyén titkárságok jöttek létre, az épületből kiköltözött a Fogtechnikai Laboratórium (1993), a ruhatár helyén tárgyaló nyílt stb.

A Mikszáth téri épület közel 50 évig szolgálta a fogorvosképzést, majd átalakítva és felújítva továbbra is

5. ábra. Búcsú a tértől. A Fogpótlástani Klinika munkatársai, 2006

a tudományt szolgálja: oda költözött a Semmelweis Egyetem könyvtára.

A Kar klinikái hosszú út végén megérkeztek végső (?) helyükre, az új Oktatási Centrumba, méltó elhelyezést nyerve. Itt köszöntöm Őket 50. születésnapjukon, s mindazokat a munkatársakat, akik valamikor és jelenleg is oktató-gyógyító tevékenységüket klinikusként teljesítették illetve teljesítik.

Irodalom

1. BALOGH K: A 40 éves Stomatológiai Klinika *Fogorv Szle* 1949; 42: 37–39.
2. BALOGH K: 50 éves a Budapesti Egyetemi Fogászati Klinika *Fogorv Szle* 1958; 51: 289–291.
3. BANFAI E: *Die Entwicklung der Zahnheilkunde in Ungarn bis zur Gründung der Zahnmedizinischen Fakultät in Budapest* (1955) Inaugural-Dissertation, Köln, 1979.
4. FAZEKAS Á: Konzerváló Fogászati Klinika. In *50 éves a Semmelweis Egyetem Fogorvostudományi Kara* FOK, Budapest, 2005; 177–182.
5. Fejérdy P: Fogpótlástani Klinika. In *50 éves a Semmelweis Egyetem Fogorvostudományi Kara* FOK Budapest, 2005; 165–170.
6. GRÓSZ E: *Les Facultés de Médecine des Universités Royales Hongroises de Budapest et de Kolozsvár*. Franklin, Budapest, 1909.
7. GYÖRY T: *Az Orvostudományi Kar története 1770–1935*. Kir. Magy. Egyetemi Nyomda, Budapest, 1936; 434–437, 536, 670–671, 716–717.
8. HÖGYES E: *Emlékkönyv a budapesti királyi magyar Tudomány Egyetem Orvosi Karának múltjáról és jelenéről*. Athenaeum, Budapest, 1896; 596–599.
9. HUSZÁR GY: *A magyar fogászat története*. Országos Orvostört. Könyvtár, Budapest, 1965; 94–97, 100–101, 136–141, 142–145, 149–150.
10. HUSZÁR GY: Mozaikok a magyar fogászat múltjából. *Fogorv Szle* 1948; 41:239–245.
11. HUSZÁR GY: Károlyi Mór élete és elmélete. *Fogorv Szle* 1959; 52: 321–331.
12. HUSZÁR GY: Rothman Ármin. *Fogorv Szle* 1961; 54: 161–165.
13. HUSZÁR GY: A Stomatológiai Klinikától a Fogorvos Karig. *Orvos-egyetem* 1961; 5: 3–4.
14. HUSZÁR GY: Nedelko Döme. *Fogorv Szle* 1962; 55: 434–438.
15. HUSZÁR GY: Salamon Henrik (1865–1944). *Fogorv Szle* 1965; 58: 161–169.
16. HUSZÁR GY, SCHRANZ D: A fogorvoslás oktatása és a Fogorvostudományi Kar kialakulása, működése 1945-1975 között. In *A Semmelweis Orvostudományi Egyetem klinikáinak és intézeteinek története (1945–1975)*. SOTE, Budapest, 1976, 117–130.
17. HUSZÁR GY: A Fogászati (Stomatológiai) Klinika története 1920-ig. *Fogorv Szle* 1990; 83: 257–262.
18. KENDE J: Emlékezés Árkövy Józsefre. *Fogorv Szle* 1951; 44: 165–166.
19. KÓBOR A, MOLNÁR L: Születésnap. *Magyar Fogorvos* 2000; 9: 78–80.
20. KÓBOR A, FORRAI J: Történelmi előzmények. In *50 éves a Semmelweis Egyetem Fogorvostudományi Kara*. FOK, Budapest, 2005, 17–29.
21. KÓBOR A: Az önálló fogorvosképzés kialakulásának története Budapesten. In *50 éves a Semmelweis Egyetem Fogorvostudományi Kara* SE. FOK, Budapest, 2005. 30–162.
22. KORNIS GY. (szerk.): *A királyi magyar Pázmány Péter Tudományegyetem alapítása 300 éves évfordulójának jubileumi emlékkönyve*. Egyetemi Nyomda, Budapest, 1936.
23. MORELLI G: A stomatológiai klinika felavatása *Fogorv Szle* 1949; 42: 40–42.
24. MORELLI G: Árkövy József (1851–1922) *Fogorv Szle* 1951; 44: 161–164.
25. MORELLI G: Visszaemlékezéseim. *Fogorv Szle* 1954; 47: 369–377.
26. RÉCZEY I: A fogászat egyetemi tanításának rendezése *Orv. Hetilap* 1896; 40: 340–341, 352–353, 364–365.
27. SALAMON H: *A stomatológia tanításának története Magyarországon*. Árpád Kiadó, Budapest, 1906.
28. SALAMON H: Hattyassy Lajos emlékezete. *Fogorv Szle* 1922; 15: 2–9.
29. SALAMON H: Hszlai József emlékezete. *Fogorv Szle* 1928; 21: 350–354.
30. SALAMON H: Nedelko Döme és családja. *Fogorv Szle* 1936; 29: 527–533, 642–648.
31. SALAMON H: Dr. Barna Ignác. *Fogorv Szle* 1939; 32: 14–28.
32. SALAMON H: *A magyar stomatológia (fogászat) története*. MFOE, Budapest, 1942.
33. SALAMON H. (HUSZÁR GY): A Stomatológiai Klinika odontotechnikai laboratóriumának keletkezéstörténete. *Fogorv Szle* 1951; 44: 167–168.
34. SZABÓ GY, BARABÁS J: Szájsebészeti és Fogászati Klinika. In *50 éves a Semmelweis Egyetem Fogorvostudományi Kara*. FOK, Budapest, 2005, 192–196.
35. SZABÓ J: Prof. Dr. Árkövy József. *Fogorv Szle* 1922; 15: 132–147.
36. TARJÁN I, HIDASI GY: Gyermekefogászati és Fogszabályozási Klinika. In *50 éves a Semmelweis Egyetem Fogorvostudományi Kara*. FOK, Budapest, 2005, 171–176.

DR. KÓBOR A:

To commemorate the foundation of the Dental Clinics

II. The Dental Clinics at the Mikszáth Kálmán Square

After 1952 the building of the Department of Stomatology was no more able to fulfill the increased demands, when the independent dental education had been started at the Medical University of Budapest. The leadership of the new Dental Faculty – officially founded in 1955 – was looking for a solution to find a new building for clinical purposes. Finally in 1959 the new dental departments moved to a once residential building at Mikszáth Kálmán Square converted into dental clinics. This site had been in operation until the opening of the New Dental Education Center in 2007.

Key words: Changed insurance system, increased demand toward dental service, Foundation of Dental Faculty, difficult circumstances, new clinics, new building